

AXBOROT HURUJIGA QARSHI MA’NAVIY -AXLOQIY IMMUNITET HOSIL QILISHDA OILA PSIXOLOGIYASI. GENDER STREOTIPLARI: FARZAND TARBIYASI VA IJTMOIY ONG TA’SIRI

*Zokirova Odina Shavkatbekovna
Andijon iqtisodiyot va pedagogika
universiteti sirtqi boshlang'ich
ta'lim yo'nalishi 4- bosqich talabasi
zokirova_2025@gmail.com +998331006606*

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19408237>

Annotatsiya Mazkur maqolada axborot hurujlari sharoitida shaxsda ma’naviy-axloqiy immunitetni shakllantirishda oila psixologiyasining o’rni tahlil qilinadi. Shuningdek, gender stereotiplarining farzand tarbiyasi jarayoniga va jamiyat ijtimoiy ongining shakllanishiga ko’rsatadigan ta’siri ilmiy jihatdan yoritiladi. Tadqiqotda oiladagi psixologik muhit, ota-ona tarbiyasi va gender qarashlarning yosh avlod dunyoqarashiga ta’siri ko’rib chiqilib, axborot xavfsizligini ta’minlashda ma’naviy-axloqiy qadriyatlarini mustahkamlash muhim omil ekanligi asoslanadi.

Kalit so’zlar: oila psixologiyasi, axborot hurujlari, ma’naviy-axloqiy immunitet, gender stereotiplari, farzand tarbiyasi, ijtimoiy ong, tarbiyaviy muhit, axborot xavfsizligi, yoshlar tarbiyasi, psixologik ta’sir.

Аннотация В данной статье анализируется роль семейной психологии в формировании духовно-нравственного иммунитета личности в условиях информационных атак. Также рассматривается влияние гендерных стереотипов на процесс воспитания детей и формирование общественного сознания. В исследовании освещается значение психологической среды в семье, воспитательной роли родителей и гендерных установок в формировании мировоззрения подрастающего поколения. Обосновывается важность укрепления духовно-нравственных ценностей как фактора обеспечения информационной безопасности.

Abstract This article analyzes the role of family psychology in developing spiritual and moral immunity of an individual in the context of information attacks. It also examines the influence of gender stereotypes on child upbringing and the formation of social consciousness. The study highlights the importance of the family’s psychological environment, parental upbringing, and gender attitudes in shaping the worldview of the younger generation. It substantiates that strengthening spiritual and moral values is an important factor in ensuring information security and protecting youth from negative informational influences.

Kirish

Bugungi globallashuv va raqamli texnologiyalar jadal rivojlanayotgan davrda axborot oqimining keskin ortishi jamiyat hayotining barcha sohalariga sezilarli ta’sir ko’rsatmoqda. Ayniqsa, internet va ommaviy axborot vositalari orqali tarqaladigan turli xil g’oyalar, qarashlar hamda ma’lumotlar yoshlar ongiga bevosita ta’sir qilmoqda. Shu sababli shaxsni turli zararli axborot ta’siridan himoya qilish, unda ma’naviy-axloqiy immunitetni shakllantirish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Bu jarayonda eng muhim ijtimoiy institutlardan biri sifatida oila alohida ahamiyat kasb etadi.

Oila farzand shaxsining shakllanishida birlamchi tarbiya maskani bo‘lib, undagi psixologik muhit, ota-onaning tarbiyaviy yondashuvi va qadriyatlarini bolaning dunyoqarashi hamda ijtimoiy qarashlarining shakllanishiga bevosita ta’sir qiladi. Ayniqsa, oilada shakllanadigan gender qarashlari va stereotiplar farzandlarning jamiyatdagi o‘rni, rollari hamda ijtimoiy munosabatlarni qanday qabul qilishiga ta’sir ko‘rsatadi. Shu jihatdan qaraganda, oila psixologiyasi va gender stereotiplarining farzand tarbiyasiga ta’sirini o‘rganish axborot hurujlariga qarshi barqaror ma’naviy-axloqiy immunitetni shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, zamonaviy axborot makonida yoshlar ongiga turli g‘oyaviy ta’sirlar kuchayib borayotgan bir paytda ularni mustahkam ma’naviy qadriyatlar asosida tarbiyalash zarurati ortib bormoqda. Bunda oila muhitida sog‘lom psixologik iqlimni shakllantirish, gender tengligi va o‘zaro hurmatga asoslangan tarbiya usullarini qo‘llash yosh avlodning ijtimoiy ongini to‘g‘ri shakllantirishga xizmat qiladi. Shu sababli mazkur maqolada axborot hurujlariga qarshi ma’naviy-axloqiy immunitetni shakllantirishda oila psixologiyasining o‘rni hamda gender stereotiplarining farzand tarbiyasi va ijtimoiy ongga ta’siri tahlil qilinadi.

Asosiy qism

Zamonaviy axborot makonida turli manbalardan kelayotgan ma’lumotlar oqimi shaxs dunyoqarashi va ijtimoiy ongiga sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. Ayniqsa, yoshlar internet, ijtimoiy tarmoqlar va ommaviy axborot vositalari orqali turli g‘oyaviy ta’sirlarga duch kelmoqda. Bunday sharoitda axborot hurujlari shaxsning ma’naviy qadriyatlarini, axloqiy qarashlari va ijtimoiy xulq-atvoriga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Shu sababli shaxsda ma’naviy-axloqiy immunitetni shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu jarayonda oila psixologiyasi muhim omillardan biri sifatida namoyon bo‘ladi[1].

Oila jamiyatning eng kichik, ammo eng muhim ijtimoiy institutlaridan biri bo‘lib, unda shakllanadigan psixologik muhit farzand shaxsining rivojlanishiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Ota-onaning farzandga bo‘lgan munosabati, oiladagi o‘zaro hurmat, mehr-muhabbat va ishonch kabi omillar bolaning ruhiy barqarorligini ta’minlaydi. Agar oilada sog‘lom psixologik muhit mavjud bo‘lsa, farzand turli salbiy axborot ta’sirlariga nisbatan mustahkam qarashlarga ega bo‘lib ulg‘ayadi. Aksincha, oiladagi nizolar, befarqlik yoki noto‘g‘ri tarbiyaviy yondashuvlar yoshlarning turli zararli g‘oyalar ta’siriga tushib qolish ehtimolini oshiradi[2].

Oila psixologiyasida gender stereotiplari ham muhim o‘rin tutadi. Gender stereotiplari jamiyatda erkak va ayollarga nisbatan shakllangan an’anaviy qarashlar, rollar va kutishlar tizimini ifodalaydi. Ko‘pincha bu stereotiplar bolalik davridan boshlab farzand tarbiyasiga singdiriladi. Masalan, o‘g‘il bolalarning qat’iy, kuchli bo‘lishi yoki qiz bolalarning faqat uy-ro‘zg‘or ishlariga mos deb qaralishi kabi tasavvurlar ayrim hollarda shaxsning erkin rivojlanishiga to‘sqinlik qilishi mumkin[3].

Shu bilan birga, gender stereotiplari ijtimoiy ong shakllanishiga ham ta’sir ko‘rsatadi. Agar jamiyatda gender tengligi, o‘zaro hurmat va hamkorlik tamoyillari rivojlansa, bu farzandlarning ijtimoiy munosabatlarga nisbatan sog‘lom qarashlarga ega bo‘lishiga yordam beradi. Oilada o‘g‘il va qiz farzandlarga teng imkoniyat yaratish, ularning qiziqishlarini qo‘llab-quvvatlash hamda mustaqil fikrlashga o‘rgatish shaxsning barkamol rivojlanishiga xizmat qiladi[4].

Axborot hurujlariga qarshi ma’naviy-axloqiy immunitetni shakllantirishda ota-onaning tarbiyaviy faoliyati alohida ahamiyatga ega. Ota-onalar farzandlarga axborotni tanqidiy tahlil qilish, foydali va zararli ma’lumotlarni ajrata bilish ko‘nikmalarini shakllantirishlari zarur. Bundan tashqari, milliy va umuminsoniy qadriyatlarni singdirish, kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish ham yoshlarning ma’naviy dunyosini boyitadi. Natijada shaxs turli zararli g‘oyaviy ta’sirlarga nisbatan barqaror qarashlarga ega bo‘ladi[5]. Demak, oila psixologiyasi, sog‘lom tarbiyaviy muhit

va gender stereotiplariga nisbatan ongli yondashuv farzand shaxsining barkamol rivojlanishida hamda jamiyatda sog‘lom ijtimoiy ong shakllanishida muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy axborot makonida shaxsni turli g‘oyaviy va axborot ta’sirlaridan himoya qilish muhim ijtimoiy vazifalardan biri hisoblanadi. Bu jarayonda oila psixologiyasi muhim rol o‘ynaydi, chunki farzandning ma’naviy qadriyatlarini, axloqiy qarashlari va ijtimoiy xulq-atvori avvalo oilada shakllanadi. Oilada sog‘lom psixologik muhitni yaratish, farzandlarga mehr-muhabbat va e’tibor bilan yondashish ularning shaxs sifatida barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi. Shuningdek, gender stereotiplariga nisbatan ongli va muvozanatli yondashuv ham farzand tarbiyasida muhim ahamiyatga ega. O‘g‘il va qiz farzandlarga teng imkoniyatlar yaratish, ularning qiziqishlari va qobiliyatlarini qo‘llab-quvvatlash ijtimoiy ongning sog‘lom shakllanishiga yordam beradi. Natijada yosh avlod axborot hurujlari va turli salbiy g‘oyalar ta’siriga nisbatan mustahkam ma’naviy-axloqiy immunitetga ega bo‘lib ulg‘ayadi.

Shu bois, oilada sog‘lom psixologik muhitni shakllantirish, farzandlarni tanqidiy fikrlashga o‘rgatish va ma’naviy qadriyatlarga asoslangan tarbiya tizimini rivojlantirish zamonaviy jamiyat taraqqiyotida muhim omil bo‘lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma’naviyat, 2008.
2. G‘oziyev E.G‘. Oila psixologiyasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2010.
3. To‘xtaxodjayeva M.X. Gender va jamiyat. – Toshkent: Fan, 2017.
4. Musurmonova O. Oila ma’naviyati va tarbiya masalalari. – Toshkent, 2016.
5. Abdullayeva Sh. Yoshlar tarbiyasida ma’naviy qadriyatlarining o‘rni. – Toshkent, 2019.